Kestävä kehitys terveydenhuollossa – mitä uutta?

Leena Setälä
LT, kirurgian ja plastiikkakirurgian erikoislääkäri
johtava asiantuntija, Varsinais-Suomen hyvinvointialue

Terveydenhuollon ilmasto- ja ympäristövaikutukset ovat suuret (1), mutta miten onnistumme hillitsemään niitä? Keväällä 2024 Varhalla tehdyn kyselyn mukaan 60 % henkilöstöstä kokee, että ekologinen kestävyys näkyy huonosti tai jokseenkin huonosti hyvinvointialueen toiminnassa. Esimerkkeinä tästä mainittiin jätteen määrä, jätelajittelun puutteellisuus, kertakäyttötuotteiden suuri määrä, ruokahävikki ja muu tuhlaus. Yhtä suuri osa työntekijöistä koki voivansa huonosti vaikuttaa ekologiseen kestävyyteen tässä suuressa koneistossa. Kiirettä riittää muutenkin, ja jos työnantaja ei tue ympäristövastuullisia hankintoja, jätelajittelua tai energiatehokkuutta, voi yksilön olla vaikea muuttaa asiaa muuksi.

Mikä on erikoislääkärien vastuu tässä? Otan esimerkin kirurgiasta. Paljon siteerattu Green Surgery Report (2) kokoaa teot, joilla voidaan vähentää leikkaustoiminnan ympäristökuormaa. Leikkaussaleissa ympäristövastuullisuutta on

- tarpeettomien kertakäyttöisten tarvikkeiden poistaminen toimenpideseteistä
- energiasyöppöjen laitteiden virran katkaisu, kun laitteita ei tarvita valmiudessa
- leikkaussalien ilmanvaihdon hiljentäminen öisin ja viikonloppuisin
- anestesiakaasujen valinta ja käyttötavat

Leikkaussalin ulkopuolella ekologista kestävyyttä lisäävät

- kirurgisen hoidon vaikuttavuuden varmistaminen (ei yli- eikä alihoitoa)
- potilaan leikkauskunnon optimointi ja muu potilasturvallisuudesta huolehtiminen
- tehokkaat hoitoprosessit ilman tarpeetonta resurssikäyttöä, esimerkkeinä päiväkirurgia ja hoitojaksojen lyhentäminen, tarpeettomien diagnostisten tutkimusten välttäminen
- sähköinen asiointi ja etävastaanotot silloin kun ne soveltuvat korvaamaan fyysistä vastaanottoa

Tuttuja tavoitteita, joita on toki edistetty monissa yksiköissä, mutta miten systemaattisesti? Toimenpiteisiin ryhtyminen edellyttää aloitteellisuutta, toimintatapojen ja ohjeiden päivitystä, ehkä koulutustakin. Kiinteistö- ja hankintapalvelut tarvitaan mukaan heitä koskevissa asioissa. Erikoislääkärit soveltuvat asemansa puolesta tässä hyvin aloitteentekijöiksi. Raportti sisältää yksityiskohtaisemman toimenpidelistan, jota on mahdollista soveltaa myös muilla toimenpideintensiivisillä erikoisaloilla.

Miten löydämme aikaa ja energiaa edistää ympäristövastuullisuutta? Onhan eettistä suojella luontoa ja sitä kautta ihmiselämää, mutta tarvitaan muutakin: asian konkreettista esille nostamista kaikilla organisaation tasoilla, johdosta ruohonjuureen. Sairaaloissa voisi toimia erikoisalojen monialaisia ympäristötiimejä, kuten Tyksin TULES-yksikössä. Erikoislääkäriyhdistykset voisivat edistää ekologista kestävyyttä esimerkiksi perustamalla jaostoja, jotka yhdistäisivät alan edelläkävijöitä kansallisella tasolla ja voisivat kopioida Suomeen soveltuvia hyviä malleja, esim. the National Health Servicen (3) pitkäjänteisestä kestävyystyöstä.

> ”Sairaaloissa voisi toimia erikoisalojen monialaisia ympäristötiimejä.

Konstit ovat siis vanhat, mutta uutta terveydenhuollossa on ennennäkemätön taloudellisten paineiden kasvu ja toiminnan tehostamisen tarve. Jäävätkö ympäristötavoitteet silloin jalkoihin? Eivät välttämättä, sillä paremmalla resurssien käytöllä, hukan vähentämisellä, energiatehokkuudella ja laitteiden, kalusteiden ja materiaalien kierrätyksellä voidaan saavuttaa myös rahallisia säästöjä. Kaikkien alojen lääkärit voisivat kiinnittää huomiota esimerkiksi suojakäsineiden käyttöön, niitähän ei tarvita tavallisen potilaan terveen ihon tunnusteluun. Jo lyhyellä aikavälillä voitaisiin säästää suojavarusteiden hankintakuluissa merkittäviä summia, jos suojakäsineitä käytettäisiin käsihygieniaohjeiden mukaisesti (4).

Kirjallisuutta:

1. Pulkki J, Wulff O, Iivonen S ym. Ekologisesti kestävä sosiaali- ja terveydenhuolto: Selvitys kansallisesta tavoitteesta ja ohjausmekanismeista (31.8.2023). https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165113
2. Green Surgery – UK Health Alliance on Climate Change. Brighton & Sussex Medical School, The Centre for Sustainable Healthcare, The UK Health Alliance on Climate Change, 2023 (siteerattu 27.10.2024). https://ukhealthalliance.org/sustainable-healthcare/green-surgery-report/
3. Greener NHS » Delivering a net zero NHS (england.nhs.uk) (siteerattu 11.11.2024)
4. Mediuutiset Hus haluaa karsia käsineitä usean norsun verran (29.7.2024). https://www.mediuutiset.fi/uutiset/hus-haluaa-karsia-kasineita-usean-norsun-verran-infektiolaakari-suojakasineiden-tarpeeton-kaytto-on-ymparistorikos/1131b994-ad53-4eba-a9f8-010ad5b40a13